

Informes de seguiment de la pandèmia de covid-19 a països i regions del Sud Global Nº 6

30 de maig de 2020

L'ensenyament a distància i les diverses limitacions i conseqüències que comporta

Degut a les mesures de confinament que s'han pres en la majoria de països del món, es calcula que 1598 milions d'infants i joves han hagut de deixar d'anar a l'escola durant un mínim 2 setmanes i un màxim 3 de mesos (UNESCO, 2020). L'alternativa presa des d'escoles i instituts ha estat l'educació a distància, però, tothom pot accedir a l'educació a distància i les conseqüències són les mateixes a tot arreu?

El següent mapa representa la situació a data d'avui sobre el tancament de les escoles, instituts i universitats a nivell mundial (UNESCO, 2020). Com es pot veure, alguns països europeus ja han començat a obrir parcial o totalment els centres educatius, mentre que la gran majoria dels africans i d'Amèrica Llatina, no.

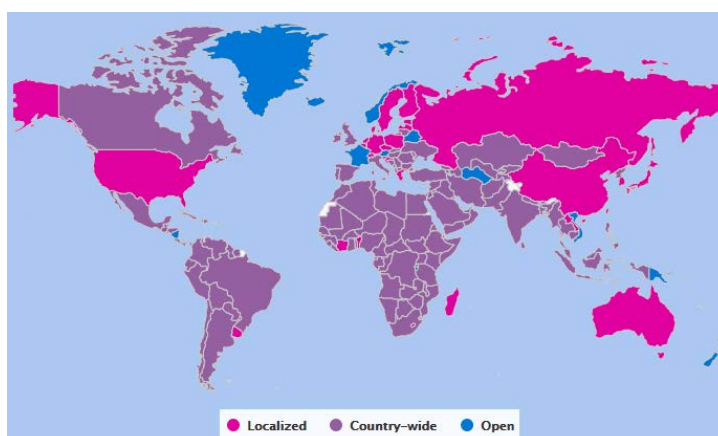

Figura 1. Situació mundial a 30 de maig de 2020 sobre el tancament dels centres educatius. Font: UNESCO, 2020

En aquest informe comencem parlant de la situació educativa al nostre context més proper, Catalunya, que tal i com es pot veure en el mapa continua tenint els centres educatius tancats. A més a més, tal i com indica el títol d'aquesta sèrie d'informes, fem el seguiment de la pandèmia covid-19 en països i regions del Sud Global, per tant incloent situacions socioeconòmiques de pobresa en països del Nord.

Catalunya, com la majoria de regions de la mediterrània nord, no estava preparada per l'educació a distància. Des de l'inici del confinament s'ha hagut d'improvisar quines metodologies dur a terme i el seu èxit ha estat estretament relacionat amb dos factors: la disponibilitat de la tecnologia adequada i el suport familiar per realitzar les tasques escolars.

Tot i que encara no hi ha estadístiques oficials, s'han donat diversos casos de manca d'ordinadors o connexió a internet a les cases. També, s'han evidenciat bretxes digitals en l'ús de les eines TIC a la societat: en el cas de les famílies, s'ha observat que l'ús del mòbil és sovint

emprat pel lleure i no es comptava amb les competències per a un altre ús (com fer la inscripció escolar o utilitzar plataformes online); en el cas del professorat, s'ha advertit que no tots havien utilitzat plataformes d'aprenentatge online amb anterioritat de manera que els recursos utilitzats per contactar amb els alumnes han sigut diversos (e-mail, *moodle*, diverses plataformes online) generant en algun cas confusió entre l'alumnat.

Tot i que el tancament de les escoles i l'educació online ha generat i genera situacions d'estrès a moltes famílies, des del *Departament d'Educació* i els instituts i escoles s'ha intentat pal·liar algunes conseqüències a través de: la distribució d'ordinadors, la promoció de continguts educatius a la Ràdio i la Televisió i seguint el Reial Decret 7/2020 la repartició de 144.000 targetes per accedir a aliments per a aquells infants en situació de vulnerabilitat que ja no poden menjar al menjador escolar.

Si, viatgem als països llatinoamericans, el Secretari general de la *Organització d'Estats Iberoamericans per l'Educació, la Ciència i la Cultura*, Mariano Jabonero, explica en el diari *La Premsa* de Panamá que des del començament del confinament 180 milions d'infants i joves s'han vist obligats a seguir el seu aprenentatge online. D'aquests, s'estima que el 40%, 72 milions, no té accés a eines digitals, essent la part de la població amb un nivell socioeconòmic més baix. El Secretari, exposa que com a conseqüència a aquesta situació podria augmentar el nivell d'abandonament escolar sobretot entre alumnes de la darrera etapa escolar. Actualment a la regió ja n'hi ha 10.7 milions de joves en edat escolar que treballen i es té por que aquest número augmenti.

A Colòmbia, el *Ministeri d'Educació* i la *Universitat Javeirana* calcula que només la meitat dels habitants tenen accés a internet mòbil o fixe. A més, aquest accés és especialment limitat en les àrees rurals: dels 2.400.000 estudiants d'educació primària i secundària en zones rurals, només el 17% té accés a internet. Regions com l'Amazones colombiana i Vaupés presenten els números més baixos amb un 9% i un 5%, respectivament. Aquest número es contraposa amb el 68% a la ciutat de Bogotà. El *Ministeri d'Educació* està desenvolupant estratègies tal i com materials físics entregats porta a porta o programes educatius a la televisió i la ràdio per minorar el que consideren difícil d'evitar: l'abandonament escolar. La falta d'accés a eines digitals així com la crisi econòmica present en el país poden potenciar que els adolescents busquin feina per millorar la situació econòmica de la seva família i els petits es quedin a casa ajudant al camp i en tasques domèstiques. Finalment, la dificultat que el país s'ha trobat per fer front a l'educació a distància no ha recaigut únicament en l'alumnat si no també en el professorat. L'assessor del *Ministeri d'Educació* del país Francisco Cajiao explica en el diari *El Tiempo* que només el 30% dels docents tenen els coneixements necessaris per treballar amb eines digitals i que la majoria d'ells es troben a les grans ciutats.

A la ciutat de Rosario, Argentina, fonts consultades per les autores d'aquest informe expliquen que a l'inici de la quarantena molts docents seguien anant a l'escola per a que els infants poguessin anar-hi a menjar. En molts casos aquest és l'únic àpat que feien al dia. Tanmateix, actualment les escoles estan totalment tancades i els docents pateixen per la situació de desemparament en que es troben molts infants.

El tancament de l'escoles ha forçat doncs l'ús de la internet per a poder seguir amb el procés educatiu. Tanmateix, tal i com podem veure en el següent mapa, la internet no és accessible per a tothom. Certament, no hi ha cap país del continent africà on la meitat de la seva població tingui accés a la internet. És més, en més de la meitat dels països menys del 30% hi té accés, essent aquesta població urbana.

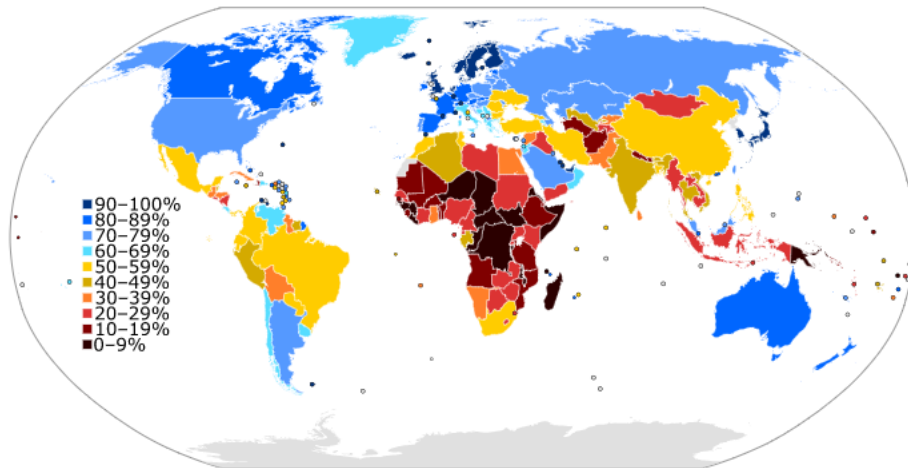

Figura 2. Percentatge d'usuaris de la Internet per país l'any 2015. Font: ITU, 2015.

També, per a poder penjar informació a la xarxa o tenir-hi accés a aquesta cal una amplada de banda suficientment potent. Europa, és la regió del món amb una amplada de banda més elevada, 211 kbit/segon i el continent africà és la regió del món amb l'amplada de banda de mitjana més baixa, 31 kbit/segon (ITU, 2019). Donades doncs les dificultats d'accés a internet, diferents països han desenvolupat programes de radio i televisió per emetre contingut educatiu pels infants. Alguns exemples són la República Democràtica del Congo i Sudan del Sud on les respectives ràdios nacionals en col·laboració amb el Fons de Nacions Unides per a la Infància (UNICEF) han impulsat transmissions educatives diàries de 2 o 3 hores per als alumnes de primària. Un altre exemple és la República de Maurici que emet classes pels alumnes de primària en el seu canal nacional de Televisió des de les 8 del matí fins les 3 de la tarda.

L'ensenyament a secundària sembla però un repte major per al professorat en diversos països sub-saharians qui intenten utilitzar altres recursos més enllà de la radio i la televisió com el Whatsapp. A Namíbia, el professor d'institut Martin Shilongo ha expressat al diari *The Namibian* que utilitza el mòbil de la seva germana per crear i enviar contingut als estudiants a través de Whatsapp i que en molts casos aquests no tenen mòbil o si el tenen no tenen la connexió suficient per descarregar i retornar el material educatiu. Àdhuc expressa la seva preocupació respecte la situació que molts dels seus estudiants puguin tenir a casa convivint tantes hores amb la seva família.

I és que el tancament de l'escoles ha obligat a molts nens i sobretot nenes a tornar a entorns que no són segurs. Aquest és el cas d'algunes nenes que estudien a l'escola Naning'oi al comptat de Kajiado, Kenya, que van escapar de casa seva per no patir la mutilació genital femenina o ser casades i es van refugiar en aquesta escola. El diari *The Nation* descriu que al tancar les escoles i donada la prioritat que el país ha donat a prendre mesures de distanciament social, aquestes nenes s'han vist obligades a tornar a casa, perillant doncs la

seva integritat física i psicològica. Altre cop doncs, les nenes de les zones més empobrides són qui es troben en una situació més vulnerable i qui pateixen les pitjors conseqüències de la situació actual.

En conclusió, la majoria de països del món han hagut de tancar escoles i instituts i l'educació ha hagut de ser a distància. Aquest canvi en el sistema educatiu ha estat clarament un repte per a tothom, no obstant, les limitacions i les conseqüències d'aquesta transformació són desmesuradament desiguals entre diferents països.

Referències:

UNESCO. COVID-19 Educational Disruption and Response. 2020. Disponible:

<https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>

International Telecommunication Union. Statistics. 2015. Disponible: [https://www.itu.int/en/ITU-](https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx)

[D/Statistics/Pages/stat/default.aspx](https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Pages/stat/default.aspx)

International Telecommunication Union. Measuring digital development, facts and figures. 2019.

Disponible: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/facts/FactsFigures2019.pdf>

Des del grup de recerca BIOCÒM-SC de la Universitat Politècnica de Catalunya per una banda estem en contacte amb diferents grups de recerca i oficines governamentals per tal de treballar conjuntament en la predicció de l'evolució de la pandèmia COVID-19. Per altra banda portem a terme un seguiment dels mitjans de comunicació de 35 països africans i 9 països llatinoamericans complementats amb entrevistes a especialistes en les zones estudiades.

<https://biocomsc.upc.edu/en/covid-19>